

සඩ්ධාර

පෙළ - අටුවාවන්හි විවිධ ධර්මාර්ථ ගෙන දෙන පද අතර “සඩ්ධාර” පදය ද නානාවිධ අර්ථයන්ගෙන් දේශනා පාළියෙහිත් අටුවාවන්හිත් සඳහන් ව ඇත්තේ ය. ඒ නිසා එම අර්ථ නිවැරදි ව දැනගෙන යෙදෙන තැනට අනු ව නිවැරදි ලෙස අර්ථය ගළපා ගත යුතු ය. අටුවාවන්ට අනු ව “සංඛාර” පදය අර්ථ හතරකින් ප්‍රධාන ලෙස යෙදී ඇත.

- (1) **සඩ්ධතසඩ්ධාර** - හේතු-ඵල අනුව සැකසුණු අවිත්තක - සචිත්තක සෑම දෙයක් ම “සඩ්ධතසංඛාර” ගණයට අයත් වේ. “සබ්බේ සඩ්ධාරා අනිච්චා” යන බුද්ධ වචනයෙහි සඩ්ධාර යන්නෙන් දැක්වෙන්නේ අවිත්තක වූ ද සචිත්තක වූ ද හේතූන් නිසා හටගත් “සඩ්ධතසංඛාර” පිළිබඳ ව ය.
- (2) **අභිසඩ්ධතසඩ්ධාර** - චේතනාත්මක ව කුසලාකුසල කර්ම රැස්වීම නිසා එහි ඵලයක් හැටියට නැවත නැවතත් හටගන්නා පඤ්චුපාදනස්කන්ධය “අභිසඩ්ධතසඩ්ධාර” ය. පටිච්චසමුප්පන්න වශයෙන් හටගන්නා සත්වයාගේ පැවැත්මට අයත් සෑම දෙයක්ම, එනම්, පඤ්චුපාදනස්කන්ධය “අභිසඩ්ධතසඩ්ධාර” ගණයෙහි ලා සැලකිය හැකි ය. (මෙහි දී විශේෂයෙන් ම අදහස් කෙරෙන්නේ කර්ම විපාක වශයෙන් ලැබෙන විපාක සිත් 32, එම සිත්වල යෙදෙන චෛතසික 35 සහ කර්මජ රූප 20 ය.)
- (3) **අභිසඩ්ධරණසඩ්ධාර** - පඤ්චුපාදනස්කන්ධයේ පැවැත්ම නැවත නැවතත් සකස් කරන්නා වූ පුඤ්ඤාභිසඬ්ධාර (පින්), අපුඤ්ඤාභිසඬ්ධාර (පව්), ආනෙඤ්ජාභිසඬ්ධාර (අරූපාවචර සමාපත්ති) යන කුසලාකුසල චේතනා අභිසඩ්ධරණසඩ්ධාර නම්. එමෙන් ම මෙය කායසඤ්චේතනා හෙවත් කායසඩ්ධාර (කායද්වාරයෙන් සිදු කෙරෙන කුසලාකුසල කර්ම), වච්ඡඤ්චේතනා හෙවත් වච්ඡසඩ්ධාර (වාග්ද්වාරයෙන් සිදු කෙරෙන කුසලාකුසල කර්ම), මනෝසඤ්චේතනා හෙවත් චිත්තසඩ්ධාර/මනෝසඩ්ධාර (මනෝද්වාරයෙන් සිදු කෙරෙන කුසලාකුසල කර්ම) වශයෙන් ද සූත්‍ර දේශනාවන්හි දැක්වේ. අභිධර්මයෙහි සුවිසිප්‍රත්‍ය විභාගයෙහි ‘කම්මපච්චය’ යටතේ ‘නානාක්ෂණික’ චේතනා විසි නවය ලෙස දැක්වෙන්නේ මෙම කුසලාකුසල කර්ම පිළිබඳ ව ය. එමෙන් ම පටිච්චසමුප්පාදයෙහි ‘අවිජ්ජාපච්චයා සඩ්ධාරා’ යන තැන ‘අවිද්‍යාව නිසා ඇති වන සංස්කාර’ යනු අනෙකක් නොව මෙම කුසලාකුසල කර්මයන් ම ය.

මෙම අභිසඩ්ධරණ කෘත්‍යය (එනම්, කුසලාකුසල කර්ම රැස්වීම) සඳහා පාදක වන්නේ සඩ්ධාරූපාදනස්කන්ධයට අයත් ‘චේතනාව’ යි. සඩ්ධාරූපාදනස්කන්ධය යනු චෛතසික දෙපනස (52) අතරින් චේදනා, සඤ්ඤා චෛතසික දෙක හැර චේතනාව ප්‍රධාන සෙසු කුසල - අකුසල - අව්‍යාකෘත චෛතසික පනහ ය.

ඒවා නම්,

අන්‍යසමාන චෛතසික 13 (අව්‍යාකෘත).

(අ) සබ්බවිත්තසාධාරණ චෛතසික 7

1. එස්ස - (ස්පර්ශය - ආයතන, අරමුණු හා සිත එකතු කරවන, සම්බන්ධ කරවන ගතිය)
 2. චේදනා (විදීම)
 3. සඤ්ඤා (හැදිනීම)
- } මෙය චේදනාස්කන්ධය හා සඤ්ඤාස්කන්ධය ලෙස වෙන්ව ගනු ලැබේ.
4. චේතනා - (කාය - වාග් - මනෝ ක්‍රියා සිදු කිරීමේ උත්සාහය)
 5. ඒකග්ගතා - (සිත අරමුණෙහි නො සැලෙන පරිදි පිහිටුවන ගුණය)
 6. (නාම) ජිව්හිත්‍රිය - (චිත්ත, චෛතසිකයන්ගේ ජීවත් වීමේ ශක්තිය)
 7. මනසිකාර - (සිත අරමුණෙන් ඉවත් වන්නට නො දී නැවත නැවත අරමුණෙහි යොදවන ගුණය)

(ආ) ප්‍රකීර්ණක චෛතසික 6

8. විතක්ක - (අරමුණට සිත නංවන ගුණය)
9. විචාර - (විතක්කය ගත් අරමුණෙහි හැසිරෙන, පැතිරෙන ගුණය)
10. අධිමොක්ඛ - (අරමුණේ ස්වභාවය විනිශ්චය කර ගන්නා ගුණය)
11. විරිය - (නො පසුබස්නා බව)
12. පීති - (සිත තුටු වන ප්‍රමුදිත වන ගුණය)
13. ඡන්ද - (ඒ ඒ දේ කරනු කැමැත්ත)

අකුසල වෛතසික 14.

14. මෝහ - (අරමුණෙහි සැබෑ තත්වය වසන ගතිය)
15. අහිරික - (පාපය පිළිකුල් නො කරන ස්වභාවය)
16. අනෝත්තප්ප - (පාපයට බිය නො වන ගතිය)
17. උද්ධච්ච - (අරමුණෙහි මැනවින් නො පිහිටා සිත සැලෙන ගතිය)
18. ලෝභ - (අරමුණෙහි ඇලෙන ගතිය)
19. දිට්ඨි - (වරදවා දකින ස්වභාවය)
20. මාන - (තමා ගැන මැන ගන්නා ස්වභාවය)
21. දෝස - (අරමුණ හා ගැටෙන, විරුද්ධවන ස්වභාවය)
22. ඉස්සා - (අනුන්ගේ සැපතට නො කැමති බව)
23. මච්ඡරිය - (තමා සතු දේ අනුන් සතු වීමට අකැමති බව)
24. කුක්කුච්ච - (කළ පව් හා නො කළ පින් ගැන පසු තැවෙන ගතිය)
25. ථීන - (සිතෙහි දුබල බව, අලස බව)
26. මිද්ධ - (වෛතසිකයන්ගේ දුබල බව, අලස බව)
27. විචිකිච්ඡා - (අරමුණ පිළිබඳ සැකය)

ශෝභන වෛතසික 25 (කුසල).

(I) ශෝභනසාධාරණ වෛතසික 19

28. සද්ධා - (තෙරුවන් හා කුසල ධර්මයන් කෙරෙහි ඇතිවන ප්‍රසාදය, විශ්වාසය)
29. සති - (සිහිය)
30. හිරි - (පාපය පිළිකුල් කරන ලජ්ජා වන ස්වභාවය)
31. ඕත්තප්ප - (පාපයට බිය වන ස්වභාවය)
32. අලෝභ - (අරමුණෙහි නො ඇලෙන ස්වභාවය)
33. අදෝස - (මෙමත්‍රිය)
34. තනුමජ්ඣත්තතා - (චිත්ත, වෛතසිකයන් සම ව - මධ්‍යස්ථ ව පවත්වන ගුණය)
35. කායපස්සද්ධි - (වෛතසිකයන්ගේ සන්සුන් බව)
36. චිත්තපස්සද්ධි - (සිතෙහි සන්සුන් බව)
37. කායලහුතා - (වෛතසිකයන්ගේ සැහැල්ලු බව)
38. චිත්තලහුතා - (සිතෙහි සැහැල්ලු බව)
39. කායමුදුතා - (වෛතසිකයන්ගේ මොළොක් බව)
40. චිත්තමුදුතා - (සිතෙහි මොළොක් බව)
41. කායමිමඤ්ඤතා - (වෛතසිකයන්ගේ කර්මණ්‍ය බව)
42. චිත්තමිමඤ්ඤතා - (සිතෙහි කර්මණ්‍ය බව)
43. කායපාගුඤ්ඤතා - (ඒ ඒ ක්‍රියා විෂයෙහි වෛතසිකයන්ගේ හුරු බව)
44. චිත්තපාගුඤ්ඤතා - (සිතෙහි හුරු බව)
45. කායුප්ප්ප්‍රකතා - (වෛතසිකයන්ගේ සෘජු බව)
46. චිත්තුප්ප්‍රකතා - (සිතෙහි සෘජු බව)

(I) අසාධාරණ ශෝභන වෛතසික 6

47. සම්මා වාචා - (වචි දුශ්චරිත වලින් වළක්නා ස්වභාවය)
48. සම්මා කම්මන්ත - (කාය දුශ්චරිතවලින් වළක්නා ස්වභාවය)
49. සම්මා ආජීව - (දිවි පැවැත්ම සඳහා කරන කාය, වාග් දුශ්චරිතවලින් වළක්නා ස්වභාවය)
මෙම වෛතසික තුන 'චිරති' නමින් හැඳින්වේ.
50. කරුණා - (අනුන්ගේ දුකෙහි සිත කම්පා වන බව)
51. මුදිතා - (අනුන්ගේ සැපතෙහි සතුටු වීම)
අප්‍රමාණ සත්වයන් අරමුණු කොට ඇති බැවින් මෙම වෛතසික දෙක 'අප්පමඤ්ඤ' (අප්‍රමාණය) නම්.
52. පඤ්ඤා - (විද්‍යාව, අමෝහය)

වේදනා, සඤ්ඤා වෛතසික දෙක හැර චේතනාව ප්‍රධාන සෙසු වෛතසික සියල්ල සඛ්බාරුපාදනස්කන්ධය යි.

(4.) පයෝගාභිසංඛාර - එනම් 'චිරයය' හැඳින් වීමට යෙදෙන තවත් පදයකි.

මේ හැර “සංඛාර” පදය යෙදෙන තවත් තැන් කිහිපයක් පෙළ - අටුවා ඇසුරින් දත හැකි ය.

★ ඉද්ධාභිසංඛාර - සෘද්ධි ප්‍රාතිහාර්ය පෑම.

★ ආශ්වාස - ප්‍රශ්වාස ආදී කායසංඛාර

කයේ පැවැත්මට මූලික වන කය හා බැඳී ඇති ආශ්වාස - ප්‍රශ්වාස දෙක කායසංඛාර නමින් ද වචනය හා බැඳී ඇති චිත්තක - චිතාර දෙක වචිසංඛාර නමින් ද සිත හා බැඳී ඇති සංඝේඤා - වේදනා දෙක චිත්තසංඛාර නමින් ද සූත්‍ර දේශනාවන්හි දක්වේ. මෙයින් අදහස් කෙරෙන්නේ කර්ම රැස්වීමක් පිළිබඳව නොව කාය, වාග්, මනෝ ද්වාරයන්හි ක්‍රියාවට උපකාර වන ධර්මතාවයන් පිළිබඳ ව ය. විශේෂයෙන් ධ්‍යාන සමාපත්ති විෂය ගැන කථා කෙරෙන විට සඳහන් වන කායසංඛාර, ආශ්වාස - ප්‍රශ්වාස ය. ඒ ඒ ධ්‍යාන, සමාපත්තින්හි දී මෙම ආශ්වාස - ප්‍රශ්වාසාදී කායසංඛාරවල යෙදීම මෙසේ වටහා ගත යුතු ය.

1. ප්‍රථම ධ්‍යානය - ආශ්වාස - ප්‍රශ්වාස (කායසංඛාර)
චිත්තක - චිතාර (වචිසංඛාර)
සංඝේඤා - වේදනා (චිත්තසංඛාර) යන ත්‍රිවිධ සංඛාරවලින් යුක්ත ය.
2. ද්විතීය ධ්‍යානය } ආශ්වාස - ප්‍රශ්වාස (කායසංඛාර)
හා } සංඝේඤා - වේදනා (චිත්තසංඛාර) යන දෙවැදෑරුම් සංඛාරවලින් යුක්ත ය.
3. තෘතීය ධ්‍යානය } (චිත්තක - චිතාර සන්සිදී ඇත.)
4. චතුර්ථ ධ්‍යානය } සංඝේඤා - වේදනා (චිත්තසංඛාර) යන සංඛාරවලින්
හා } (ආනෙඤ්ජ සමාධි) - යුක්ත ය.
අරුපාවචර } (කායසංඛාර හා වචිසංඛාර සන්සිදී ඇත.)
සමාපත්ති }
5. සංඝේඤාවේදයික නිරෝධය - ආශ්වාස - ප්‍රශ්වාසාදී කායසංඛාරත් චිත්තක - චිතාරාදී
(නිරෝධ සමාපත්තිය) වචිසංඛාර හා සංඝේඤා - වේදනාදී චිත්තසංඛාරත් සන්සිදී ඇත.

පටිච්චසමුප්පාද දේශනාවන් හි දක්වෙන කායසංඛාරාදිය කුසලාකුසල කර්මයෝ ය. එයින් අදහස් වනුයේ මෙම ආශ්වාස - ප්‍රශ්වාස සංඛ්‍යාත කායසංඛාරාදිය පිළිබඳ ව නො වේ. ආශ්වාස - ප්‍රශ්වාසාදී කායසංඛාරවලින් දක්වෙන්නේ ද පටිච්චසමුප්පාද දේශනාවට අයත් කායසංඛාර නො වේ. වචි සංඛාර, චිත්තසංඛාර පිළිබඳ ව ද එසේ ම ය.

මෙසේ පෙළ අටුවාවන්හි එන පරිදි “සංඛාර” යන පදයෙහි නිවැරදි අර්ථ වටහා ගැනීම නිචාණාවබෝධයට දෙර විවර කරන්නකි. ශ්‍රැතය තුළින් නිවැරදි ලෙස ධර්මය උගෙන නිවැරදිව ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගැනීමට නුවණැති සත්පුරුෂයෝ වැයම් කරන්නා.

සාධු ! සාධු !! සාධු !!!

(2004 වර්ෂයේ සම්පාදිත “සංඛාර” පිළිබඳ ධර්ම පත්‍රිකා දෙක මෙම ධර්ම පත්‍රිකා ව අනු ව සංශෝධනය විය යුතු බව කරුණාවෙන් සලකන්න.)

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ -

✍ මජ්ඣිමනිකාය

✍ සංයුත්තනිකාය

✍ මජ්ඣිමනිකායට්ඨකථාව

✍ සංයුත්තනිකායට්ඨකථාව

✍ පටිච්චසමුප්පාද විවරණය

✍ අභිධර්ම මාර්ගය

✍ සතර සතිපට්ඨානය - අතිසූජනීය නා උයනේ අරියධම්ම ස්වාමීන්‍යයන් වහන්සේ.

❖ අතිසූජනීය නා උයනේ අරියධම්ම ස්වාමීන්‍යයන් වහන්සේ ගේ ධර්ම දේශනා ඇතුළු පටිගත කරන ලද ධර්ම දේශනා සහ පසුගිය දහම් ලිපි www.sadaham.net යන වෙබ් අඩවිය ඔස්සේ ලබාගත හැකි ය.

✍ Copyright © Sri Saddharmma Sansadaya, Dhammarama Yoashramaya. 2005

ශ්‍රී සද්ධර්ම සංසදය
ධම්මාරාම යෝගාශ්‍රමය
(බක් 2548)